

РЕЦЕНЗИЯ

Дисертация на тема: Межкултурна вариативност на тревожността от смъртта. Тревожността като личностна черта и безнадеждността при медици

Докторант: Диляр Тунджер Актюрк

Рецензент: доц. Павлина Петкова, дм

Докторската дисертация на Диляр Актюрк е върху интересната област на културовите различия между българската и турска общност към темата за смъртта и тревожността при медиците.

Дисертацията е написана в четири основни части, общо 151 страници, цитирани 220 съвременни литературни източника на български и латиница, резултатите са онагледени с множество таблици и диаграми.

Първата глава е много добре структуриран и богат обзор върху психологичните аспекти на смъртта, тревогата от смъртта и безнадеждността. Те са обсъдени както в различните исторически етапи на развитие на човешката цивилизация, така и през различните житейски етапи на личностово развитие и функциониране на индивида, след това през психоаналитичната и екзистенциална парадигми, както и философско религиозните учения. Обзорът е много интересен, подреден в добра логична последователност и отразяващ личното разбиране и концепции на докторантката. В отделна подчаст е представена двуфакторната теория на Спилбъргър за тревожността и специфичните аспекти на безнадеждността. Определено препоръчвам на Диляр да издаде студия от много добре изграденият и богат литературен обзор върху темата за тревогата от смъртта при медиците.

Втората глава представя през историческия процес феноменът смърт. Интересни факти са обсъдени за този аспект от примитивните и древните култури, с много детайли са представени класическата и съвременна философия. В отделна част е направен обзор върху психоаналитичните, екзистенциални и хуманистични аспекти на темата за тревогата от смъртта. Специално място е отделено на теорията на американският културен

антрополог и екзистенциален психолог Ърнест Бекер, с „Теория за управление на ужаса“. Представен е и втори съвременен подход към разбиране и обясняване на тревожността от смъртта „ посттравматичен растеж“, както и теорията за социалната нагласа с терапевтичните стъпки на Елизабет Кюблер-Рос. В подчаст са обсъдени съвременните техника на когнитивно-поведенческата психотерапия при тревожност от смъртта, както и прилагането им при тежки заболявания с летален изход. В друга подчаст са обсъдени религиозните перспективи за смъртта в юдаизма, християнството и исляма. Тук Диляр се изявява с много добро равнище на информираност и нагласа за толерантно и равнопоставено обсъждане на всички различия, които обвързва с общата характеристика да формира хората към добруване.

Третата глава представя организацията на изследването. Целта, хипотезите и задачите са много добре структурирани. Планирано е изследване на две съвкупности от турска и българска общност медици, които работят в болници, където се срещат с умиращи пациенти. Използвани са три скали: за тревожността от смъртта, скала за личностова и ситуативна тревожност и за безнадеждност, както и информационен формуляр за демографски данни. Много коректно са представени параметрите на валидност, адаптация и изследователски възможности на всяка скала.

Четвъртата глава на дисертацията представя данните от изследването, направените статистически анализи и интерпретации. В много подробности са описани всички демографски данни на участниците в изследването. След това са представени данните, които са обработени статистически и последвали анализи спрямо всяка хипотеза. В обобщените интерпретации докторантката подчертава, че нивото на тревожност при медиците от двете култури е ниска, като в сравнителен план тревожността е малко по-висока при турските медици. Тук тя удачно обсъжда, че в лекарската професия има привикване към темата за смъртта, която е част от работното ежедневие. Когато интензитетът на тревогата се увеличи при всеки професионалист, следва включването на несъзнаваните защитни механизми като дисоциация, блокиране, потискане на интензивните негативни емоции като тревога, страх, безнадеждност. От анализите Диляр извежда, че тревожността като личностна черта е по-висока при турските медици, спрямо българските. Съразмерна е нейната интерпретация, че това е определено от няколко основни фактора като: геополитическо, социалноикономическо, религиозно, пренаселеност и труден начин на живот в мегаполис, миграция. Нивото на безнадеждност при двете

групи е леко повишено, а в сравнителен план е по-високо при турските медици, но без статистическа значимост. Четвъртата хипотеза е отхвърлена след статистическите анализи, защото между тревожността като личностна черта и безнадеждността е отчетена ниска положителна корелативната връзка, между тревожността като личностна черта и тревожността от смъртта много ниска положителна корелативната връзка и между тревожността от смъртта и безнадеждността също много ниска положителна корелативната връзка.

В заключението на дисертацията, Диляр коректно на данните и статистическите анализи обобщава, че и „при двете групи (българска и турска) нивото на тревожността от смъртта е много леко повишена, което всъщност показва, че честото срещане със смъртни случаи, има влияние върху намаляването на тревожността от смъртта на медиците, както твърдят екзистенциалистите и когнитивно-поведенческите психотерапевти“. На втори план тя обобщава, че „между двете групи няма статистически значима разлика относно безнадеждността, но спрямо тревожността като личностна черта, се установи, че „медиците от турската група са относително по-тревожни от българската, което се свързва с различни фактори, като геополитическо, социокултурално, религиозно, състояние на Турция“. Във финалната си интерпретация Диляр полага, че тревожността от смъртта, тревожността като личностна черта и безнадеждността се влияят от много различни фактори, което изисква бъдещи изследвания. Накрая Диляр прави четири конкретни предложения към обучението и професионалната реализация на медиците в двете държани, базирани върху анализите и интерпретациите в дисертацията за запазване на психичното им здраве и работоспособност.

Като рецензент считам, че дисертационният труд на Диляр е с много добре организирано научно изследване, добри статистически анализи, психологични интерпретации и препоръки, които имат добър практико-приложен принос. Направените препоръки в предварителната рецензия са съобразени и дисертационният текст е много добре оформен.

В заключение предлагам на членовете на Научно Жури да присъдят на Диляр Тунджер Актюрк образователната и научна степен „Доктор“, по научната специалност 3.2. „Психология“

09.01.2019 г.

София

Рецензент:

доц. П. Петкова